

Szerk. az olvasóhoz

Végéhez ért a holokauszt 70. emlékéve.

Ki lehet pipálni? Tovább lehet lépni?

Lesz még kerek évforduló, de már nem a tanúk jelenlétében. Ez volt ennek a mozgalmas évnak a lényege, tétje és kivételessége. Tehát most már élő tanúk nélkül kellene „kultúrává fordítani” a holokauszt rettenetes tapasztalatát, hiszen Kertész Imre nagy felfedezése nyomán csak ezt az átlényegítést ismerjük el az értelmes, s ezért gyógyító túlélés egyedüli útjának.

Kik (s már szomorú múlt időben: *voltak*) a tanúk? Az elkövetők és az áldozatok, ha más és más pozícióból (oldalról) is, de lefedik azok körét, akik az apokaliptikus eredeti élményével rendelkeznek. S ebbe beletartoznak a pusztá szemlélők is, mert, s ezt példák bizonyítják, a „szabadságra ítéltetett” ember előtt mindig nyitva áll a szabad cselekvés útja. Ezért mindenki tanú, aki Európában a huszadik század derekától az eszméleténél volt.

Az elmúlt hetven év alatt, akár a mostani emlékév felhozatalában is, csak az áldozatok tanúságai kerültek napvilágra. A nem áldozatok (nem zsidók) népe kiemelkedő szellemei pedig úgy adták hozzájárulásukat az emlékezéshez, hogy – mint ebben a számban is – maguk eredtek utána, tárták fel, s az ábrázolás mozzanataiban: szembesültek és azonosultak az áldozatok sorsával. Azonban még véletlenül sem az elkövetők vagy elkövetők leszármazottai pozíciójából. (Mint erre annyi felemelő példa van Németországban.)

Hol rejtőz(t)(n)ek tovább az elkövetők mint tanúk? A többségi nép tanúi, tanúsága? Lehet, mint sokan mondják, a megbékéléshez el kell mennie a „túlélőknek”, mind egy szálig. Elkövetőknek és a sorsukban hozzájuk láncolt ádozataiknak egyaránt. Lehet. De nehéz elfogadni. Mert: lehet-e megbékélni a szembenézés megspórolásával, rábízva ezt a feladatot a halálra? Hogyan számolunk el a 70 évvel? A magunk – történelmi, cselekvési – idejével? Amikor az utolsó pillanatig előttünk állt a megbékélés lehetősége. Csak az eredeti elkövetők megbánása hozhatta volna el a trauma-főloldás kegyelmét. Vagy ami ennél is lényegbe(húsba)vágóbb: nekünk, az áldozatok leszármazottainak az ittmaradás (a kiszántás utáni visszaboronálás) legitimitását.

Az emlék most megkezdli lesüllyedését a kollektív tudatalatti Atlantisz-világába. Az emlékből most válik emlékezés, amelynek nyomán odalent is két, egymás közt nem közlekedő Atlantisz-sziget születik.

Pedig: fellebbentve a rettenetes emlékév lebecsáttotta gyászfüggőnyt, új (illetve ugyanazokat az) apokaliptiszisokat ígérő rőzsetüzek vöröslenek föl a szemünk előtt – „*Gyors nemzetek öldövik egymást, / s mint Ninivé úgy meztelenül le az emberi lélek*” – ugyanannak az eltaposatlan múlt zsarátnokaitól gyilkos lánokra kapva. Hogyan birkózunk meg visszazsorzításukkal, ha ennek a Gyehennának az emlékét sem „oldja békévé az emlékezés”?

Ezekről a már újra a bőrünket nyaldosó tüzekről szólnak, tanúskodnak majd a következő, s egyúttal új *negyedik századba* kezdő *Múlt és Jövő* lapjai.

TARTALOMJEGYZÉK TABLE OF CONTENTS

- 1 Amíg újra nem találkozunk – Búcsú Kálmán Tündétől (1965–2015)
Until we meet again – taking leave of Tünde Kálmán
- 4 Mándy Stefánia versei
Stefánia Mándy: Poems
- 12 Dési János: „A múltidézés szimbolikus igazságtétel is” (kiállítás-körkép)
János Dési: “Conjuring up the past is also a symbolic rendering of justice” (panorama-report on Holocaust expositions in Budapest)
- 28 Szerényi Gábor: Bohóc, sötét drámában.
Rajzok és kommentárok a Charlie Hebdo kapcsán
Gábor Szerényi: Clown in a dark drama.
The Charlie Hebdo Connection. Drawings and Commentary
- 36 Ormos Mária: Kemény Simon (tanulmány)
Mária Ormos: Simon Kemény (study)
- 53 Kemény Simon versei
Simon Kemény: Poems
- 55 Horváth István: A Magyar Csillag végjátéka és a Nyugat Kiadó megmentési kísérlete (tanulmány és dokumentum)
István Horváth: The endgame of *Magyar Csillag* ('Hungarian Star') and the attempt to salvage Nyugat Kiadó (Nyugat Publishing House) (documentary source and study)
- 63 Báthori Csaba: Néma messianizmus (tanulmány Székely Magdáról)
Csaba Báthori: Mute messianism (study of Magda Székely)
- 72 Székely Magda versei
Magda Székely: Poems
- 74 Újabb kutatások a magyar zsidóság társadalomtörténetéről – J. Győri László interjúja Karády Viktorral
Viktor Karády Interviewed by László J. Győri:
Recent research on the social history of Hungarian Jewry
- 84 Tábor Ádám versei
Ádám Tábor: Poems
- 85 Nagy Péter Tibor: A túlélés szociológiája (tanulmány)
Péter Tibor Nagy: The sociology of survival (essay)
- 91 Kovács I. Gábor: Magyarországi zsidó és zsidó származású egyetemi tanárok a holokauszt erőterében (tanulmány)
Gábor I. Kovács: Jewish or of Jewish origin university lecturers in Hungary within the force field of the Holocaust (essay)
- 96 Aleida Assmann: Emlékezés vagy felejtés (cikk)
Aleida Assmann: Remembering or forgetting (article)
- 98 Huszár Ágnes: Egy találkozás utóélete (interjú Aleida Assmann-nal)
Ágnes Huszár: The afterlife of a meeting (an interview with Aleida Assmann)
- 101 Tibori Szabó Zoltán: Székely zsidók és zsidózó székelyek közös mártírúma (tanulmány)
Zoltán Tibori Szabó: The shared martyrdom of Transylvanian Jews and Judaizing Székelys in Székely Land (essay)
- 122 Dr. Schweitzer József pécsi főrabbi beiktatása (dokumentum)
The installation of Dr. József Schweitzer as Chief Rabbi of Pécs (documentation)
- 124 Figyelő
Observer